

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

Departament
de Comunicació

Màster en Estudis de Cinema i Audiovisuals Contemporanis

PLA DOCENT D'ASSIGNATURA

Títol de l'assignatura: Estètica del Cinema Contemporani

Codi de l'assignatura: (31026)

Trimestre: Primer

Nombre de crèdits ECTS: 5

Hores de dedicació de l'estudiant: 125

Llengua o llengües de la docència: Castellà

Professor responsable: Manuel Garin

1. Presentació de l'assignatura

L'objectiu del curs és posar a prova la noció d'estètica cinematogràfica analitzant les seves constants mutacions en el context cultural contemporani. Per això s'estudiaran conjuntament textos bibliogràfics i audiovisuals que exemplifiquen la gradual transformació del llenguatge cinematogràfic actual, tot contrastant autors, corrents estilístics i tendències de consum, de cara a qüestionar-ne l'ús –i la validesa– en el panorama actual. En lloc d'aprofundir en àmbits molt específics del cinema contemporani (ben coberts per altres assignatures del màster) el curs planteja una visió àmplia i transversal, a gran escala, que posi en crisi la noció d'"autor" i d'"espectador" a la vista de les recents hibridacions en el si de la cinefília global. Es busca, per tant, consolidar un discurs analític que se centra en la manera de llegir l'estètica fílmica avui, a través de la qüestió clau de la filiació amb el passat –històric, cinematogràfic- i els canvis en les seves maneres de representació visual i narrativa.

2. Competències que s'han d'assolir

Si el signe de l'estètica audiovisual contemporània es xifra en la fragmentació i la proliferació de les diferents pantalles, l'objectiu del curs és activar un corpus crític que contextualitzi aquesta dispersió de les categories tradicionals de l'anàlisi fílmica a través d'una sèrie de casos concrets d'estudi. En tots ells es partirà de referents estètics del passat per posar en crisi la seva (possible) evolució al cinema contemporani, a través de la juxtaposició entre èpoques i enfocaments teòrics. L'objectiu és discutir conjuntament la

validesa d'aquestes eines crítiques –de la política dels autors a les lleres del gènere–, a fi de detectar els problemes i les possibilitats essencials del cinema del nostre temps. D'una banda, s'estudiaran les principals metodologies d'anàlisi en el context actual (sempre amb la mirada posada en els seus antecedents) i, d'una altra banda, s'aproparan aquestes categories a l'experiència quotidiana de l'espectador/crític avui. En aquesta cruïlla, mitjançant l'actualització i la problematització d'alguns textos canònics de l'estètica cinematogràfica, haurà d'inscriure's el treball dins i fora de l'aula. Per això, al llarg del curs es realitzaran diversos textos (i assajos visuals) perquè l'alumne articuli una visió pròpia, lliure d'apriorismes i calaixos de sastre, davant els desafiaments estètics del cinema contemporani.

3. Continguts

TEMA 1 - Revisions de l'estètica i de la contemporaneïtat

La contemporaneïtat planteja una sèrie d'exigències analítiques que marquen la concepció de l'experiència estètica i els seus límits, posant a prova els models tradicionals d'interpretació –i el relat mateix de la història del cinema– a través de la disseminació entre pantalles i la democratització aparent del discurs crític. Què ens fa parlar d'una estètica contemporània? Quin tipus de relació estableix aquesta amb els seus antecedents històrics i quins són els seus elements diferencials? Hi ha mesures concretes que caracteritzin aquesta experiència d'allò cinematogràfic davant d'allò nocinematogràfic?

Tema 2 - MITJANS: Autoria / filiació, consum / cinefília

La distància entre autors i consumidors, entre instància productiva i públic, ha evolucionat radicalment en els últims anys, qüestionant de quina manera construeix avui el consumidor-crític una relació pròpia amb el cinema del seu temps i què implica a l'hora de constituir un discurs sobre aquest. D'una banda, s'imposa una revisió dels cànons de l'autoria tradicional, que es torna híbrida, invisible o col·lectiva; per això, es treballarà sobre una selecció de textos fundacionals de la teoria de l'autor, contrastant la seva versió canònica amb la seva reformulació en l'àmbit anglosaxó, amb l'objectiu d'aprofundir en l'actual model d'hibridació consolidat a través de publicacions en xarxa i focus d'una cinefília globalitzada. D'altra banda, els canvis incessants que el cinema com a mitjà ha anat experimentant, tendint cap a un nivell d'interacció obra-públic sense precedents, imposen una reflexió sobre fins a quin punt el fet pròpiament cinematogràfic s'imbrica amb l'audiovisual a múltiples nivells, i sobre quin serà el paper de la història del cinema com a via vertebradora entre els diversos mitjans audiovisuals.

TEMA 3 - FORMES: Evolució del llenguatge audiovisual i microformes

Ha segregat ja el cinema contemporani unes formes lingüístiques pròpies, una sèrie de recursos expressius i procediments estilístics que el caracteritzen, diferencialment? Si la consolidació d'un determinat model o

moment del cinema acompanya una estètica de les seves formes (com confirmen el cànon del Hollywood clàssic i el de la modernitat europea), és absolutament necessari plantejar si el cinema contemporani, o si determinats àmbits del cinema contemporani, han il·luminat una manera d'organitzar imatges i sons pròpia. Tractarem de donar resposta a aquesta pregunta mitjançant l'anàlisi de diverses figures del llenguatge audiovisual contemporani – del muntatge altern o el punt de vista al pla/contraplà– i de diversos codis de posada en escena genèrica més o menys tipificada, contrastant-los amb els recursos i les solucions estilístiques d'etapes prèvies de la història del cinema.

TEMA 4 - NARRATIVES: Capes del relat i estructures lúdiconarratives

La fragmentació, la modularitat i la jugabilitat s'han convertit en alguns dels aspectes clau d'una certa manera de narrar del cinema contemporani, que desmunta les capes del relat en una sèrie de peces a la manera dels mindgame films. Tant aquesta com altres estructures narratives posen sobre la taula la pregunta sobre si l'estètica contemporània ha consolidat o no un patró de base per organitzar les seves històries, i en quina mesura implica un canvi de paradigma. Pel·lícules que funcionen com a bases de dades o espirals lúdiques, com a metaficcions en bucle o universos expandits, il·lustren els problemes i les possibilitats d'aquesta manera de narrar en imatges de la contemporaneïtat, convidant-nos a localitzar les seves constants estructurals i els seus antecedents.

TEMA 5 - SENTITS: Temes, imaginaris, lleres simbòliques

Després de plantejar com s'organitzen les imatges i les narracions al cinema contemporani, s'imposa una pregunta sobre el "què": és possible parlar d'un contingut o d'un espectre temàtic propi del cinema del nostre temps, i si és així, quins són els seus trets diferencials pel que fa als arguments clau d'altres èpoques? Des de les distòpies i els relats apocalíptics fins a la crisi de les unitats familiars i la filiació intergeneracional, podem constatar una sèrie de símptomes que diagnostiquen el gir de l'imaginari contemporani cap a determinats territoris simbòlics, en els quals la lògica de l'argument és moltes vegades vulnerada pel pes d'unes imatges que desborden una vegada i una altra la llera del narrat. Una anàlisi comparada d'exemples d'autors i cinematografies radicalment diverses permet prendre el pols d'aquests temes i constel·lacions argumentals, així com posar en crisi el paper reactiu que poden jugar en el context de crisi polític-social que els il·lumina.

4. Avaluació

Àmbits de qualificació

- Participació a l'aula i comentaris sobre les lectures obligatòries
- Desenvolupament de seminaris de grup i presentacions a l'aula

- Treball d'anàlisi individual en forma d'assaig escrit o visual

Sistema de qualificació

L'avaluació del curs contempla tres variables: la participació de l'alumne a classe, la marxa dels seminaris de grup (tant a l'aula com en forma de presentació pública) i la competència crítica en el treball escrit individual. En el primer cas es valorarà la participació i el nivell discursiu durant els debats suscitats a classe, així com l'aplicació de les lectures associades als diversos temes. Respecte al desenvolupament i lliurament de treballs, la qualificació es dividirà entre dues dinàmiques: el treball de grup centrat en els diversos seminaris, d'una banda, i un text crític individual que integra les reflexions de l'alumne en forma d'assaig (escrit o audiovisual), de l'altra.

5. Bibliografia i recursos didàctics

5.1. Lectures obligatòries

AGAMBEN, Giorgio. *Medios sin fin*. Valencia: Pre-Textos, 2001.

AZUMA, Hiroki. *Otaku. Japan's Database Animals*. Minneapolis: Univ. Minnesota Press, 2009.

BOOTH, Wayne C. *Retórica de la ironía*. Madrid: Taurus, 1989.

BORDWELL, David. "Intensified Continuity: Visual Style in Contemporary American Film" en *Film Quarterly*, Vol. 55, No. 3, Spring 2002.

BURGIN, Victor. *The Remembered Film*. Londres: Reaktion Books, 2004.

CAHILL, James Leo en *New Silent Cinema* (ed. P. Flaig, K. Groo). Nueva York: Routledge, 2015.

CHATEAU, Dominique. *Estética del cine*. Buenos Aires: La Marca, 2010.

EISENSTEIN, Sergei M. *La forma del cine*. México: Siglo XXI, 1999.

ELSAESSER en VV. AA. *Mind Game Films. El trauma en la trama*, Número monográfico de *L'Atalante. Revista de estudios cinematográficos*, Vol. 15, Enero-Junio 2013.

FONT, Domènec. *Cuerpo a cuerpo. Radiografías del cine contemporáneo*. Barcelona: G.Gutenberg, 2012.

GARIN, Manuel. *El gag visual. De Buster Keaton a Super Mario*. Madrid: Cátedra, 2014.

GENETTE, Gérard. *Figuras III*. Barcelona: Lumen, 1989.

GUNNING, Tom. "The Cinema Of Attractions" en *The Cinema of Attractions Reloaded* (ed. W. Strauven). Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.

HOLL, Ute en VV. AA. *Screen Dynamics. Mapping the Borders of Cinema* (ed. G. Koch, V. Pantenburg, S. Rothöhler). Viena: Filmmuseum Synema, 2012.

JENKINS, Henry; FORD, Sam; GREEN, Joshua. *Spreadable Media. Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York: New York University Press, 2013.

NDALIANIS, Angela. *Neo-Baroque Aesthetics and Contemporary Entertainment*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology Press, 2004.

RANCIÈRE, Jacques. *El malestar en la estética*. Madrid: Clave Intelectual, 2012.

RASCAROLI, Laura. *Becoming-minor in a sustainable Europe: the contemporary European art film and Aki Kaurismäki's Le Havre*. *Screen* 54:3, Autumn 2013.

VV. AA. *Mutaciones del cine contemporáneo* (ed. A. Martín, J. Rosenbaum). Barcelona: E. Naturae, 2011.

5.2. Bibliografía complementària

AGAMBEN, Giorgio. *Profanaciones*. Barcelona: Anagrama, 2005.

AGAMBEN, Giorgio. *Desnudez*. Barcelona: Anagrama, 2011.

AHMED, Sarah. *The Promise of Happiness*. London: Duke University Press, 2010.

BALLÓ, Jordi y PÉREZ, Xavier. *La semilla inmortal. Los argumentos universales en el cine*. Barcelona: Anagrama, 1997.

BISKIND, Peter. *Moteros tranquilos, toros salvajes. La generación que cambió Hollywood*. Barcelona: Anagrama, 2004.

BORDWELL, David. *Observations on Film Art*, www.davidbordwell.net/blog

BURCH, Noël. *Praxis del cine*. Madrid: Fundamentos, 1985.

CALABRESE, Omar. *La era neobarroca*. Madrid: Cátedra, 2008.

CHION, Michel. *La audiovisión. Introducción a un análisis conjunto de la imagen y el sonido*. Barcelona: Paidós, 1993.

DEBORD, Guy. *La sociedad del espectáculo*. Valencia: Pre-Textos, 1999.

GRAY, Jonathan. *Show Sold Separately. Promos, Spoilers and other Media Paratexts*. New York: New York University Press, 2010.

JENKINS, Henry. *Convergence culture: la cultura de la convergencia de los medios de comunicación*. Barcelona: Paidós, 2008.

JENKINS, Henry. *Fans, blogueros y videojuegos: la cultura de la colaboración*. Barcelona: Paidós, 2009.

JUUL, Jesper. *Half-Real. Video Games between Real Rules and Fictional Worlds*. Cambridge: The MIT Press, 2005.

LIPOVETSKY, Gilles. *Los tiempos hipermodernos*. Barcelona: Anagrama, 2006.

LIPOVETSKY, Gilles y SERROY, Jean. *La pantalla global*. Barcelona: Anagrama, 2009.

MANOVICH, Lev. *El lenguaje de los nuevos medios de comunicación: la imagen en la era digital*. Barcelona: Paidós, 2005.

PEZZELLA, Mario. *Estética del cine*. Madrid: A. Machado Libros, 2004.

QUINTANA, Ángel. *Después del cine*. Barcelona: Acantilado, 2011.

VV. AA. *Rethinking Media Change. The Aesthetics of Transition* (ed. H. Jenkins, D. Thorburn). Cambridge: The MIT Press, 2003.

VV. AA. *La política de los autores: manifiestos de una generación de cinéfilos* (ed. A. De Baecque). Barcelona: Paidós, 2003.

VV. AA. *The Video Game Theory Reader* (ed. M. J. P. Wolf y B. Perron). New York: Routledge, 2003.

VV. AA. *The Machinima Reader* (ed. H. Lowood y M. Nitsche). Cambridge: The MIT Press, 2011.

VV. AA. *Colabor_arte. Medios y artes en la era de la producción colaborativa* (ed. C. A. Scolari y M. Carlón). Buenos Aires: La Crujía, 2012.

VV. AA. *Poéticas del gesto en el cine europeo contemporáneo* (ed. G. Salvadó y F. Benavente). Barcelona: Intermedio, 2013.

5.3. Filmografía obligatoria

Tokyo no yado (1935), Yasujiro Ozu

Dog Star Man (1961-1964), Stan Brakhage

FORMAS	Lecturas: EISENSTEIN + JAMES L. CAHILL
EL ¿RETORN? DEL CINEMA MUT	<i>Tabu</i> (2012), Miguel Gomes
<i>Zelda / Shadow of the Colossus / Journey</i>	<i>Shinboru</i> (2009), Hitoshi Matsumoto
	<i>Wall-E</i> (2008), Andrew Stanton
	<i>Tishe!</i> (2003), Viktor Kossakovsky
	<i>A Torinói Ló</i> (2011), Béla Tarr
	<i>L'Âge d'or</i> (1930), Luis Buñuel
	<i>Todos nos llamamos Alí</i> (1974), R. W. Fassbinder
NARRATIVE/S	Lecturas: GENETTE + ELSAESSER
MIND GAME FILMS	<i>Paprika</i> (2006), Satoshi Kon
<i>Braid / Mario Cory Arcangel / Fallout</i>	<i>The Day He Arrives</i> (2011), Hong Sang-soo
	<i>Holy Motors</i> (2012), Leos Carax
	<i>The Cabin in the Woods</i> (2012), Drew Goddard
	<i>Syndromes and a Century</i> (2006), A Weerasethakul
	<i>The Crowd</i> (1928), King Vidor
	<i>Jeanne Dielman</i> (1975), Chantal Akerman
SENTIT/S	Lecturas : AGAMBEN + AHMED
LA FAMÍLIA DISFUNCIONAL	<i>35 Rhums</i> (2008), Claire Denis
<i>Silent Hill 2 / The Last of Us / GTA V</i>	<i>Mommy</i> (2014), Xavier Dolan
	<i>The Host</i> (2006), Bong Joon-ho
	<i>Toni Erdmann</i> (2016), Maren Ade
	<i>Force Majeure</i> (2014), Ruben Östlund

5.4. Recursos didàctics

Fragments audiovisuals, il·lustracions, textos, muntatges comparats.

6. Metodologia

- Classes magistrals
- Discussions i debat sobre les lectures

- Seminaris amb presentacions en grups
- Tutories individuals personalitzades
- Treball final

7. Programació d'activitats

Es detalla a continuació el calendari aproximat de sessions

TEMES DE LES SESSIONS A L'AULA	LECTURES I TREBALL FORA DE L'AULA
<i>Dimarts 9 Gener</i>	
<p>T1 - ESTÈTICA / S Dotze definicions</p> <p>Límits i definicions d'una estètica del cinema contemporani post-cinematogràfica</p>	<p><i>Kino-Tanz</i> – Dick Tomasovic</p> <p><i>Estètica del cine</i> – Dominique Chateau</p>
<i>Dimarts 16 Gener</i>	
<p>T1 - ESTÈTICA / S Notes sobre el gust</p> <p>Límits i definicions d'una estètica del cinema contemporani post-cinematogràfica</p>	<p><i>Notes on Camp</i> – Susan Sontag</p> <p><i>El malestar en la estètica</i> – J. Rancièrè</p>
<i>Dimarts 23 Gener</i>	
<p>T2 - MITJÀ / S Audiovisual comparat</p> <p>Del cinema als nous mitjans interactius: multiplicació, hibridació i ressonància.</p>	<p><i>Spreadable Media</i> – Jenkins, Ford, Green</p> <p><i>El gag visual</i> – Manuel Garin</p>

<i>Dimarts 30 Gener</i>	
<p>T3 - FORMA / S La shot-awareness</p> <p>Models contemporanis de planificació, muntatge i posada en escena</p>	<p><i>La forma del cine – S. M. Eisenstein</i></p> <p><i>Intensified Continuity – David Bordwell</i></p>
<i>Dimarts 6 Febrer</i>	
<p>T3 - Seminari per grups I</p> <p>El ¿retorn? Del CINEMA MUT</p>	<p><i>A YouTube Bestiary – James Leo Cahill</i></p> <p>+ películas del primer seminario</p>
<i>Dimarts 13 Febrer</i>	
<p>T4 - NARRATIVA / S ¿Transmedia?</p> <p>Fragmentació i autoconsciència: de la trama al joc d'estructures fictionals</p>	<p><i>Figuras III Tiempo del relato – Genette</i></p> <p><i>Otaku: Japan Database Animals – H. Azuma</i></p>
<i>Dimarts 20 Febrer</i>	
<p>T4 - Seminari per grups II</p> <p>MIND-GAME Films</p>	<p><i>The Mind Game Film – Thomas Elsaesser</i></p> <p>+ películas del segundo seminario</p>
<i>Dimarts 27 Febrer</i>	
<p>T5 - SENTIT / S Ironia i gest</p> <p>Imaginaris en trànsit, esquerdes temàtiques i models de dispersió del significat</p>	<p><i>Medios sin fin (sobre el gesto) – Agamben</i></p>

	<i>Becoming Minor</i> – Laura Rascaroli
<i>Dimarts 6 Març</i>	
Tema 5 - Seminari por grups III La FAMÍLIA DISFUNCIONAL	<i>The Promise of Happiness</i> – Sara Ahmed + pel·lícules del tercer seminari
<i>Dimarts 13 Març</i>	
Tutories individuals sobre l'assaig	<i>Cinema on the Web</i> – Ute Holl <i>The remembered film</i> – Victor Burgin

[dinàmiques de treball]

ASSAIG INDIVIDUAL (Estètica / s comparada / es: un recorregut biogràfic)

Text que concreta un itinerari estètic personal a partir de la comparació entre el panorama de l'any de naixement de cada autor i la situació actual, desplegant-se a partir d'una o diverses de les definicions d'estètica proposades a classe. Es tracta de realitzar un assaig d'estètica comparada recolzat en textos d'altres autors i obres audiovisuals concretes.

SEMINARIS EN GRUP (Formes + Narratives + Sentits)

Es formen grups de tres persones que preparen conjuntament la sessió de seminari que els correspon (cinema mut o mind-game films o família disfuncional) lligant lectura i pel·lícules